

XORIJIY TIL DARSLARIDA INTERAKTIV O'QUV MATERIALLARI: AXBOROT TEKNOLOGIYALARI VA RAQAMLI PLATFORMALARI

Siddiqova Xilola Xusan qizi

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali
xilolaxusanovna04@gmail.com*

Xaydarova Shoira Toxir qizi

Ilmiy rahbar: shoiraxaydarova@mail.ru

Annotatsiya: *Mazkur maqolada xorijiy tillarni o'qitishda interaktiv o'quv materiallarini yaratishda axborot texnologiyalarining o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida Ibrat farzandlari, Ibrat Debate, Khan Academy Uzbek va Ustoz AI kabi o'zbek raqamli platformalari hamda xalqaro miqyosda keng qo'llaniladigan platformalarning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Ta'lim sohasida axborot texnologiyalariga asoslangan interaktiv materiallar o'quvchilarning motivatsiyasini, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi. Maqolada xorijiy til o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar berilib, milliy va global raqamli resurslarni uyg'unlashtirishning ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *interaktiv ta'lim, axborot texnologiyalari, xorijiy tilni o'qitish, raqamli platformalar, o'zbek ta'lim platformalari*

Globalashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida xorijiy til ta'limi yangi imkoniyatlar va muammolar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Ko'p tillilik, raqamli savodxonlik va kommunikativ ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojning ortishi an'anaviy, o'qituvchi markazli yondashuvlardan o'quvchi markazli va texnologiyaga asoslangan metodlarga o'tishni taqozo etmoqda. Axborot texnologiyalari zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylanib, o'qitish samaradorligini oshirish va o'quvchilar faolligini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

An'anaviy xorijiy til o'qitish usullari ko'pincha darsliklar va yodlashga asoslangan bo'lib, zamonaviy o'quvchilarning kommunikativ ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi. Aksincha, axborot texnologiyalariga asoslangan interaktiv o'quv materiallari o'quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi dinamik muhitni yaratadi.

Bunday materiallar real til muhitini modellashtirish, tezkor fikr-mulohaza berish va individual o'rganish yo'llarini shakllantirish imkonini beradi. Ushbu maqolaning maqsadi xorijiy til darslarida interaktiv o'quv materiallarini yaratishda axborot texnologiyalarining ahamiyatini, xususan, o'zbek va xalqaro raqamli platformalarning o'rnini tahlil qilishdan iborat.

Interaktiv ta'lim va axborot texnologiyalarining nazariy asoslari

Interaktiv ta'lim konstruktivizm va kommunikativ yondashuv nazariyalariga asoslanib, o'quvchilarning faol ishtiroki, hamkorlik va mazmunli muloqotni ta'kidlaydi. Xorijiy til ta'limida interaktivlik o'quvchilarning tilni real kommunikativ vaziyatlarda qo'llashini anglatadi. Axborot texnologiyalari interaktivlikni multimedia

materiallari, raqamli aloqa vositalari va moslashuvchan o'quv tizimlari orqali ta'minlaydi. Audio va video materiallar autentik til namunalarini taqdim etadi, interaktiv mashqlar esa turli kontekstlarda til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Onlayn platformalar muhokama forumlari, virtual sinflar va o'zaro fikr almashish imkoniyatlarini yaratadi.

Kompyuter yordamida til o'rganish (CALL- computer-assisted language learning) sohasidagi tadqiqotlar texnologiya qo'llanilgan ta'lim tilni o'zlashtirish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi. O'quvchilar o'rganish sur'atini nazorat qiladi, materiallarni qayta ko'rib chiqadi va tezkor baholash orqali mustahkam bilimga ega bo'ladi.¹

Xorijiy til ta'limida IT asosidagi interaktiv o'quv materiallari

Axborot texnologiyalari yordamida yaratilgan interaktiv o'quv materiallariga multimedia darslar, onlayn testlar, o'yin elementlari, simulyatsiyalar va sun'iy intellektga asoslangan ilovalar kiradi. Ushbu materiallar o'quvchilarning bilish va hissiy faolligini oshirishga qaratilgan. Interaktiv materiallarning asosiy afzalliklaridan biri — to'rt til ko'nikmasi (tinglash, gapirish, o'qish va yozish)ni yagona o'quv muhitida rivojlantirish imkoniyatidir.

Gamifikatsiya elementlari o'quvchilarni rag'batlantirib, xorijiy tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Sun'iy intellekt asosidagi vositalar o'quvchilarning natijalarini tahlil qilib, individual tavsiyalar va moslashtirilgan topshiriqlarni taklif etadi.

Bu esa ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.²

O'zbekistonlik mutaxassislar tomonidan ingliz tilini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalar va onlayn resurslarning o'rni, shuningdek, innovatsion pedagogik usullarga bag'ishlangan qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan.

Xususan, L. Jalilova o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayoniga mobil ilovalar, multimedia vositalari va onlayn platformalarni integratsiya qilish masalalarini yoritadi. Muallif ushbu texnik vositalarning dars samaradorligini oshirishdagi afzalliklarini tahlil qilib, ularni bevosita o'quv jarayonida qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

O'zbek raqamli platformalarining xorijiy til ta'limidagi o'rni

O'zbekistonda ta'lim sohasida yaratilayotgan milliy raqamli platformalar xorijiy til ta'limini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu platformalar milliy o'quv dasturlari, madaniy qadriyatlar va til ehtiyojlariga moslashtirilgan.

ZiyoNet – O'zbekiston Respublikasi hukumatining tashabbusi bilan yaratilgan milliy ta'lim tarmog'i. Bu platforma asosan o'quvchilar, talabalar va pedagoglar uchun o'quv materiallari, fanlar bo'yicha qo'llanmalar va boshqa resurslarni taqdim etadi.

ZiyoNet orqali foydalanuvchilar:

- Elektron kutubxona xizmatidan foydalanish;
- Darsliklar va qo'shimcha adabiyotlarni yuklab olish;

¹ Chapelle, C. A. (2016). Computer-assisted language learning. Cambridge University Press.

² Hockly, N. (2018). Digital technologies in language learning. ELT Journal, 72(4), 433–441.

- Turli onlayn musobaqalar va tadbirlarda qatnashish imkoniyatiga ega.³

Ibrat Farzandlari ko'p tilli ta'lim va tillardan xabardorlikni targ'ib qiluvchi mashhur platformadir. U chet tillarini o'rganish uchun resurslarni taqdim etadi va so'z boyligini o'zlashtirish, talaffuz amaliyoti va asosiy kommunikativ ko'nikmalarni qo'llab-quvvatlaydi.

Madaniy jihatdan tanish kontekstdagi kontentni taklif qilish orqali platforma o'quvchilarga yangi til bilimlarini mavjud tajribalari bilan bog'lashga yordam beradi

Ibrat Debate nutq ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash va argumentatsiya (dalillash) qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Tuzilmali munozaralar (debatlar) va muhokamalarga asoslangan mashg'ulotlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash, dalillarini himoya qilish va kommunikativ o'zaro ta'sirda ishtirok etishni mashq qiladilar. Ushbu platforma chet tillarida muloqot qilish malakasini va nutqda o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish uchun ayniqsa qimmatlidir.

Khan Academy Uzbek xalqaro miqyosda e'tirof etilgan ta'lim mazmunini o'zbek tiliga moslashtiradi. Bu platforma faqat til o'rganishga mo'ljallanmagan bo'lsa-da, o'quvchilarga akademik fanlarni o'zbek va chet tillarida o'rganish imkonini berish orqali kontentga asoslangan til ta'limini qo'llab-quvvatlaydi. Bunday yondashuv o'qishni tushunish, akademik lug'at boyligi va kognitiv (bilish) ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Ustoz AI ta'limda sun'iy intellektning innovatsion qo'llanilishini namoyish etadi. Platforma shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasi, avtomatlashtirilgan fikr-mulohazalar (feedback) va moslashuvchan kontentni taklif etadi. Chet tilini o'rganishda Ustoz AI grammatik mashqlar, lug'at rivojlanishi va individual taraqqiyotni kuzatishni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa uni o'qituvchilar va o'quvchilar uchun qimmatli vositaga aylantiradi.

Ushbu o'zbek platformalari interaktiv o'quv materiallarini mahalliyashtirishga hissa qo'shadi va raqamli resurslarning milliy ta'lim kontekstida foydalanishga qulay, dolzarb va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Xalqaro raqamli platformalar va global tajriba

Xalqaro raqamli vositalar milliy platformalar bilan bir qatorda chet tillarini o'qitishda muhim o'rin tutadi. Duolingo, Quizlet, Kahoot va Google Classroom kabi platformalar o'zining qulay interfeysi, interaktiv funksiyalari va metodik moslashuvchanligi tufayli keng qo'llanilmoqda.

Duolingo so'z boyligini oshirish, grammatikani mashq qilish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishni o'yin shaklidagi (gamified) ta'lim orqali taklif etadi. Uning moslashuvchan tizimi topshiriqlar murakkabligini o'quvchining o'zlashtirishiga qarab o'zgartiradi va bu orqali ta'limning shaxsiylashtirilishini ta'minlaydi. Quizlet esa o'quvchilarga raqamli kartochkalar (flashcards) yaratish va ular bilan mashq qilish imkonini beradi; bu takrorlash va o'z-o'zini baholash orqali so'zlarni yodda saqlashga yordam beradi. Kahoot interaktiv viktorinalar va sinf ichidagi o'yinlarni yaratishda foydalanilib, o'quvchilarning motivatsiyasi va darsdagi ishtirokini oshiradi. Google Classroom raqamli o'quv materiallarini tartibga solish, topshiriqlarni boshqarish hamda

³ Olimova O. Raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni //Research and Implementation. - 2024. - T. 2. - №. 10. - C. 3-5.

o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotni osonlashtiradi, bu esa uni aralash (blended) va onlayn ta'lim uchun samarali platformaga aylantiradi. ⁴

Ushbu xalqaro platformalar yuqori sifatli resurslar va global standartlarni taqdim etsa-da, ular har doim ham mahalliy madaniy va lingvistik ehtiyojlarni to'liq qoplamasligi mumkin. Shu sababli, xalqaro vositalarni o'zbek platformalari bilan uyg'unlashtirish o'qituvchilarga jahon tajribasi va mahalliyashtirilgan kontent o'rtasida muvozanat o'rnatish imkonini beradi.

Amaliy jihatlar va o'qituvchilar uchun tavsiyalar

Axborot texnologiyalariga asoslangan interaktiv o'quv materiallarining joriy etilishi chet tili o'qituvchilari uchun muhim amaliy ahamiyatga ega. Endilikda o'qituvchilar shunchaki bilim uzatuvchi emas, balki talabalarga raqamli resurslardan foydalanishda yo'l ko'rsatuvchi koordinator (fasilitator) vazifasini bajarmoqdalar. Texnologiyalardan samarali foydalanish o'qituvchidan pedagogik mahorat, raqamli savodxonlik va materiallarni sinchiklab tanlash qobiliyatini talab etadi. O'qituvchilar platformalarni tanlash va interaktiv materiallarni loyihalashda o'quvchilarning bilim darajasi, ta'lim maqsadlari va texnik imkoniyatlarini hisobga olishlari lozim.

O'zbek va xalqaro platformalarni o'zaro uyg'unlashtirish o'qituvchilarga muloqot qobiliyatini va mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlaydigan xilma-xil hamda qiziqarli darslar tashkil etish imkonini beradi.

Ta'limda axborot texnologiyalarining afzalliklaridan to'liq foydalanish uchun o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish va ularni maxsus tayyorgarlikdan o'tkazish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Raqamli ko'nikmalar va pedagogik strategiyalarni rivojlantirish orqali o'qituvchilar interaktiv o'quv materiallarini o'z dars jarayonlariga samarali tatbiq eta oladilar.

Xulosa Axborot texnologiyalariga asoslangan interaktiv o'quv materiallari xorijiy til ta'limi sifatini oshiradi, o'quvchilar faolligi va mustaqilligini rivojlantiradi. O'zbek va xalqaro raqamli platformalarni uyg'unlashtirish samarali va zamonaviy ta'lim muhitini yaratadi. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda interaktiv o'quv materiallarini yaratish chet tillarini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. AKTga asoslangan resurslar o'quvchilarga dinamik, shaxsiylashtirilgan va barcha ko'nikmalar integratsiya qilingan tajribani taqdim etib, ularning darsga jalb qilinishi, mustaqil ta'lim olishi hamda kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbekistonning Ibrat Farzandlari, Ibrat Debate, Khan Academy Uzbek va Ustoz AI kabi raqamli platformalari ta'limni mahalliyashtirish va milliy ehtiyojlarni qondirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, xalqaro platformalar global metodika va interaktiv vositalar bilan ushbu jarayonga hissa qo'shmoqda. Milliy va xalqaro raqamli platformalarning uyg'unligi chet tillarini o'rganish uchun muvozanatlashgan va samarali muhit yaratadi. Kelgusi tadqiqotlar o'quvchilarning natijalari va o'qituvchilarning ushbu platformalardan dars jarayonida foydalanish tajribasini o'rganuvchi amaliy izlanishlarga yo'naltirilishi mumkin.

⁴ Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, M. (2022). Xorijiy tillarni o'qitishda AKTdan foydalanishning didaktik asoslari. *Pedagogik ta'lim*, 4, 45–49.
2. Bax, S. (2018). *Language learning technologies and learner autonomy*. Routledge.
3. Beatty, K. (2013). *Teaching and researching computer-assisted language learning* (2nd ed.). Routledge.
4. Chapelle, C. A. (2016). *Computer-assisted language learning*. Cambridge University Press.
5. Dörnyei, Z. (2001). *Motivational strategies in the language classroom*. Cambridge University Press.
6. Fayzullayeva, U. & Togaev, S (2023, March). NEW VIEWS IN UNDERSTANDING POSTMODERN PHILOSOPHY. In *Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities* (Vol. 2, No. 4, pp. 114-118).
7. Hockly, N. (2018). Digital technologies in language learning. *ELT Journal*, 72(4), 433–441.
8. Kukulska-Hulme, A. (2020). Mobile-assisted language learning [Revisited]. *ReCALL*, 32(1), 4–24.
9. Levy, M. (2009). Technologies in use for second language learning. *The Modern Language Journal*, 93, 769–782.
10. Meliqoziyevich S. I. Ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari //Qo'qon universiteti xabarnomasi. - 2023. - C. 152-155.
11. Olimova O. Raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni //Research and Implementation.- 2024. - T. 2. - №. 10. - C. 3-5.
12. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
13. Spector, J. M. (2014). Conceptualizing the emerging field of smart learning environments. *Smart Learning Environments*, 1(1).
14. Stockwell G, ed. *Computer-Assisted Language Learning*. Cambridge University Press; 2012.
Internet resurslar:
15. <https://www.cambridge.org/core/books/computerassisted-language-learning/A28AF8FF17764316B56F7DC06A2AC51E>
16. *Approaches and Methods in Language Teaching* - Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers - Google Books
17. (PDF) Digital technologies in low-resource ELT contexts